

Przemoc domowa wobec dzieci

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Prawie dziewięć lat temu uchwalono nowelizację Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która dodała do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego art. 96 zakazujący rodzicom i opiekunom dzieci stosowania kar cielesnych¹. Wprawdzie bicie, jeśli nie spowodowało uszkodzenia ciała, nie ma następstw karnych, może jednak stanowić podstawę do ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej przez sąd opiekuńczy. W naszym badaniu² chcieliśmy się dowiedzieć, jak zmieniają się postawy Polaków dotyczące kar fizycznych, a także jak wygląda praktyka w tym względzie – czy rodzicom (opiekunom) zdarza się je stosować. Interesowało nas też, jak często pojawiają się mniej oczywiste formy przemocy, nie tylko fizycznej, ale też werbalnej. Ze względu na specyfikę problemu i to, że opieramy się na deklaracjach, należy mieć na uwadze, że uchwycona w badaniu skala przemocy domowej wobec dzieci wyznacza prawdopodobnie minimalny poziom występowania tego zjawiska w rzeczywistości.

PRYZWOLENIE NA BICIE

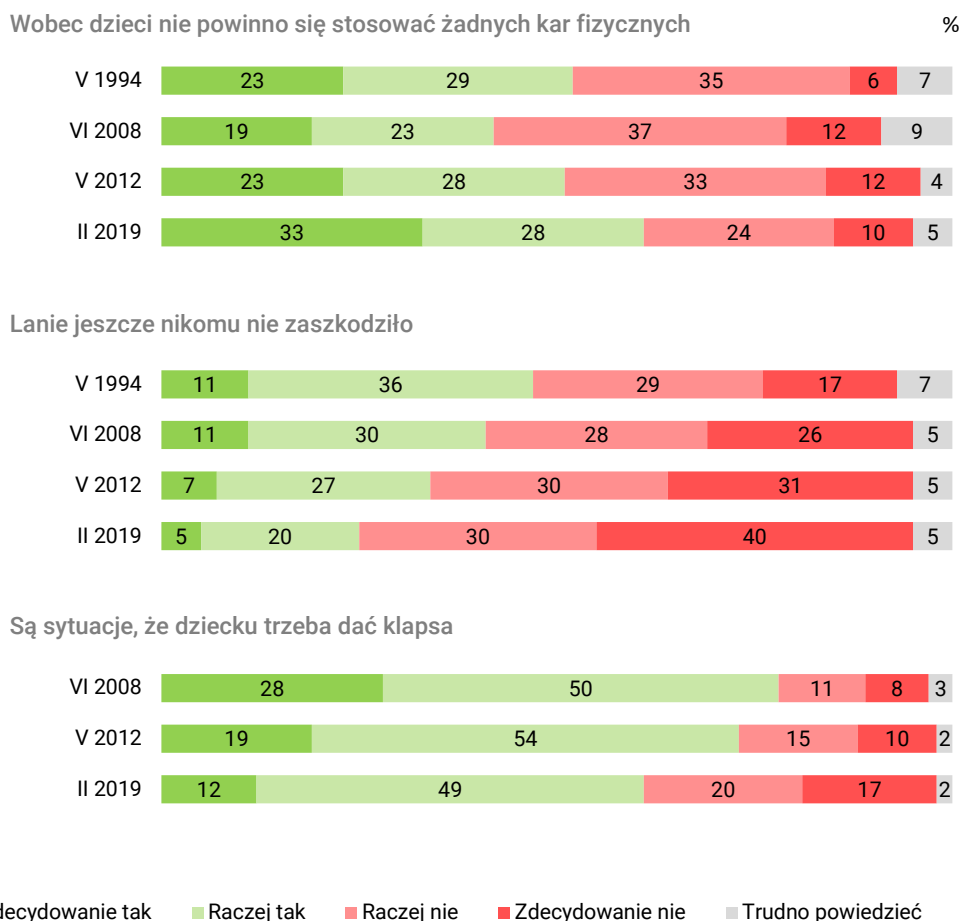
W ciągu ostatnich siedmiu lat umocniła się dezaprobatą wobec fizycznego karania dzieci. Nie tylko więcej osób niż w roku 2012 uważa, że nie powinno się stosować wobec nich kar cielesnych (wzrost o 10 punktów procentowych, do 61%), ale także częściej sprzeciw wywołuje dawanie zarówno lania (wzrost z 61% do 70%), jak i klapsów (wzrost z 25% do 37%). Adekwatnie zmniejszyły się odsetki dorosłych dopuszczających kary fizyczne (34%, spadek o 11 punktów), zgadzających się z opiniami, że lanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło (25%, spadek o 9 punktów) oraz że są sytuacje, w których trzeba dać dziecku klapsa (61%, spadek o 12 punktów). O ile większość Polaków nie aprobuje zatem kar cielesnych, zwłaszcza mocniejszego bicia (lania), o tyle nadal, choć rzadziej niż przed laty, przyzwala się na ogół na karcenie poprzez klapsy.

---

¹ Zob. Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, DzU z 2010 r., nr 125, poz. 842.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (345) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 lutego 2019 roku na liczącej 968 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?

Osoby dopuszczające stosowanie kar fizycznych wobec dzieci są podzielone w kwestii lania, niemniej ponad połowa z nich nie zgadza się ze stwierdzeniem dotyczącym jego nieszkodliwości. Klapsy są aprobowane przez znaczną większość badanych z tej grupy. Ciekawe wydaje się to, że dopuszcza je również co druga osoba twierdząca, że wobec dzieci nie powinno się stosować żadnych kar cielesnych.

TABELA 1

Czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?	Wobec dzieci nie powinno się stosować żadnych kar fizycznych			Ogółem
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
w procentach				
Lanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło				
Tak	14	41	48	25
Nie	82	54	30	70
Trudno powiedzieć	5	5	22	5
Są sytuacje, że dziecku trzeba dać klapsa				
Tak	50	77	87	61
Nie	49	21	2	37
Trudno powiedzieć	2	1	11	2

Z nieszkodliwością lania i wychowawczą funkcją klapsów w większym stopniu zgadzają się rodzice, których dzieci mają co najmniej 20 lat, niż rodzice młodszych dzieci i osoby bezdzietne. Badani mający dzieci do 19. roku życia częściej od pozostałych krytycznie odnoszą się do stosowania kar cielesnych.

TABELA 2

Czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?	Odpowiedzi badanych:			Ogółem
	mających dzieci do 19. roku życia (N=334)	mających dzieci powyżej 19. roku życia (N=378)	niemających dzieci (N=252)	
w procentach				
Wobec dzieci nie powinno się stosować żadnych kar fizycznych				
Tak	70	57	57	61
Nie	27	37	39	34
Trudno powiedzieć	3	6	4	5
Lanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło				
Tak	21	32	19	25
Nie	76	61	74	70
Trudno powiedzieć	3	7	7	5
Są sytuacje, że dziecku trzeba dać klapsa				
Tak	55	70	55	61
Nie	44	28	41	37
Trudno powiedzieć	1	2	4	2

Postawy wobec kar cielesnych różnią się ze względu na wykształcenie, sytuację materialną, a także płeć badanych i ich miejsce zamieszkania (zob. tabele aneksowe). Dopuszczający je to częściej niż przeciętnie respondenci z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym lub zasadniczym zawodowym, źle sytuowani, najstarsi, mieszkańcy wsi. W większym stopniu są to również mężczyźni niż kobiety. Natomiast najwięcej głosów krytycznych wobec fizycznego karcenia dzieci obserwujemy wśród osób z wyższym statusem społeczno-ekonomicznym, mieszkających w największych miastach oraz mających od 35 do 44 lat, a ponadto w grupie deklarujących lewicowe poglądy polityczne.

STOSOWANIE PRZEMOCY

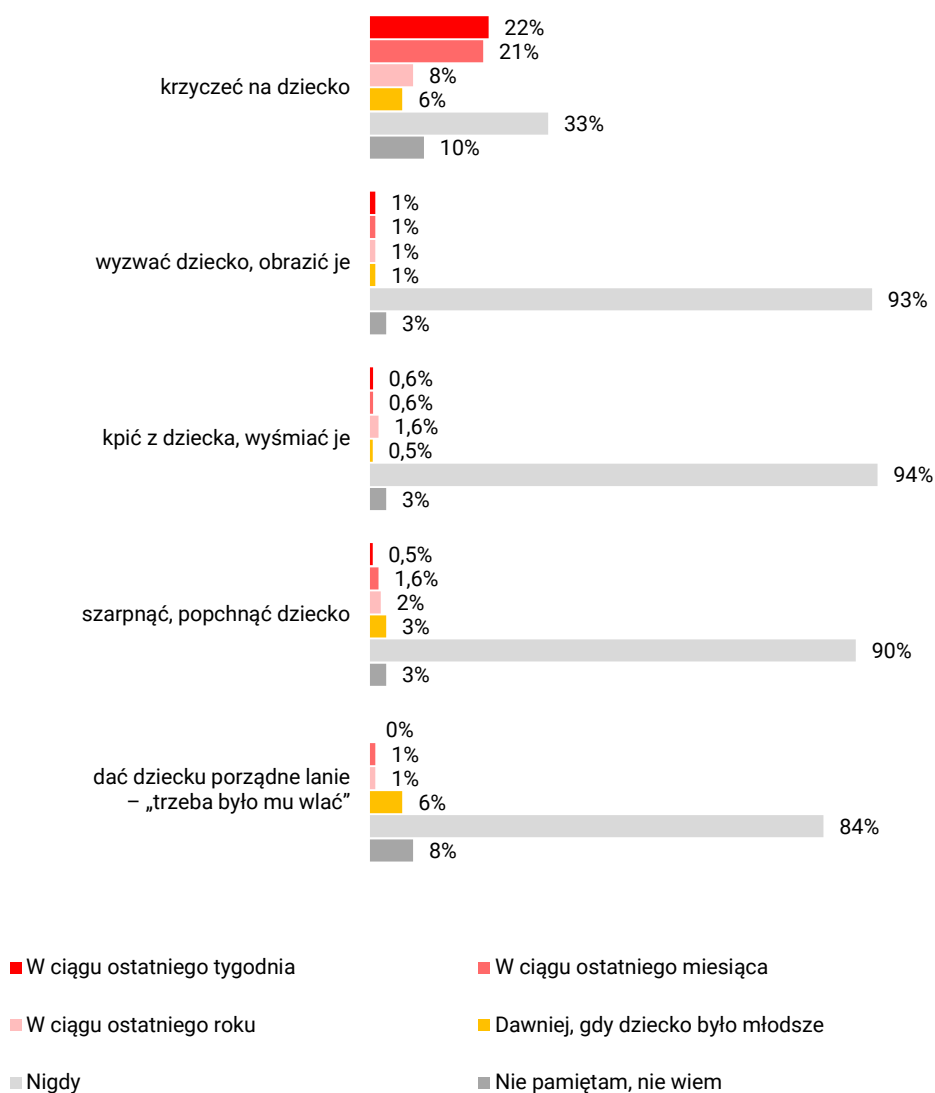
Poza opiniami interesowała nas również praktyka. Zapytaliśmy ankietowanych o to, czy stosują wobec dzieci przemoc fizyczną lub werbalną. Niemal trzy piąte respondentów mających dzieci poniżej 20. roku życia (57%) deklaruje, że im samym lub osobom, z którymi są w związku, zdarzyło się krzyknąć na dzieci, w tym połowa (51%) robiła to w ciągu ostatniego roku. Do wyzywania i obrażania dzieci przyznaje się czterech na stu badanych (4%), a do kpin i wyśmiewania – trzech na stu (3%). Pomijając krzyczenie, można powiedzieć, że fizyczne formy karcenia są około dwukrotnie częstsze niż słowne. Szarpanie i popychanie deklaruje 7% mających dzieci do 19. roku życia, a mocne bicie określone w pytaniu „porządnym laniem” – 8%, przy czym większość ankietowanych z tej grupy (6%) wskazuje, że miało ono miejsce dawniej niż rok temu, kiedy dziecko było młodsze. Ogólnie rzecz

biorąc, do jakiejś formy przemocy fizycznej wobec dzieci przyznała się jedna ósma mających dzieci poniżej 20. roku życia (12%), a do przemocy werbalnej – pomijając krzyczenie – pięciu na stu (5%). Inaczej mówiąc: jeśli nie uwzględniać krzyczenia, które zdarzyło się znacznej części rodziców, można powiedzieć, że 86% nie stosowało wobec dzieci ani przemocy fizycznej, ani werbalnej, 3% stosowało jedną i drugą, 2% – wyłącznie werbalną, a 9% – tylko fizyczną.

CBOS

RYS. 2. Kiedy ostatnio zdarzyło się Panu(i) lub Pana(i) współmałżonkowi/współmałżonce (partnerowi/partnerce):

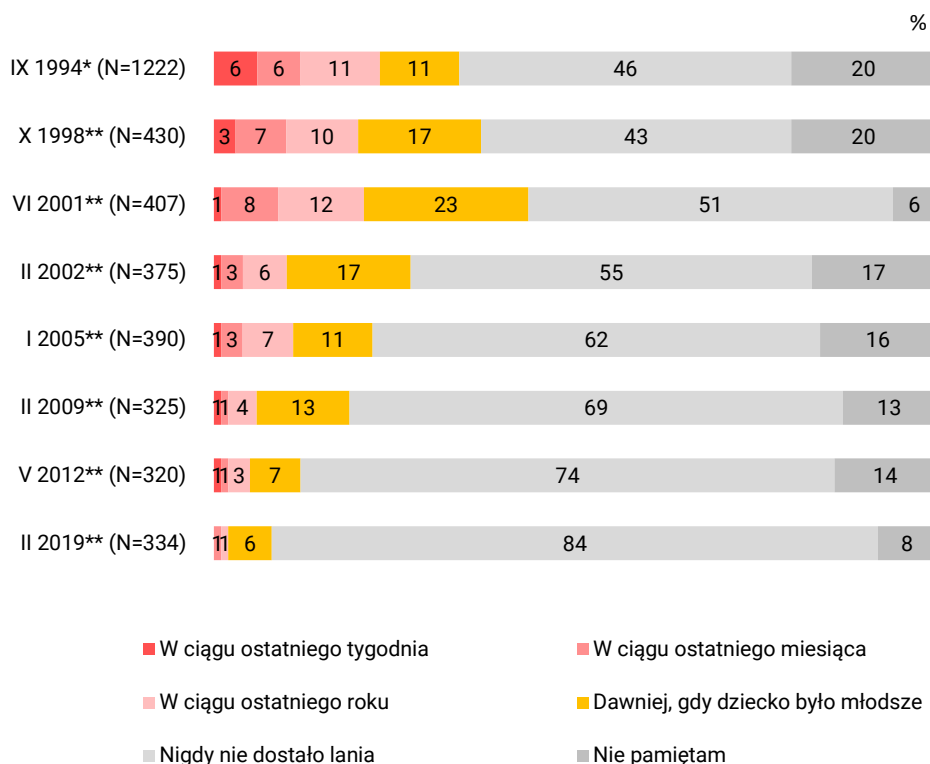
DEKLARACJE OSÓB MAJĄCYCH DZIECI DO 19. ROKU ŻYCIA (N=334)

Od 2002 roku obserwujemy stopniowe zmniejszanie się skali zjawiska bicia dzieci. Od tego czasu do dzisiaj odsetek dających łanie zmniejszył się o 19 punktów procentowych (z 27% do 8%), a tych, którzy zrobili to w okresie roku poprzedzającego badanie – pięciokrotnie (z 10% do 2%). W krótszej perspektywie, czyli w stosunku do poprzedniego pomiaru sprzed siedmiu lat, również zarejestrowaliśmy spadek (czteropunktowy) liczby rodziców przyznających się do bicia. Należy mieć na uwadze to, że umacniający się brak akceptacji dla stosowania kar cielesnych, jak również obowiązujący od pewnego czasu zakaz bicia dzieci nie tylko prawdopodobnie przekładają się na obniżenie rzeczywistej skali zjawiska, ale mogą także zniechęcać niektórych respondentów do ujawniania takich zachowań.

CBOS

RYS. 3. Kiedy ostatnio Pana(i) dziecko dostało porządne łanie, „trzeba było mu wlać”?

* Badanie CBOS „Moja rodzina”, próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski wychowujących co najmniej jedno dziecko poniżej 19 lat

** Deklaracje osób mających dzieci do 19. roku życia

Podejście do kar cielesnych przekłada się na ich stosowanie. Do bicia dzieci niemal sześciokrotnie częściej przyznają się rodzice³, którzy twierdzą, że lanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło, niż będący przeciwnego zdania, a także ponaddwukrotnie częściej ci, którzy dopuszczają kary fizyczne niż dezaprobuje je. Warto także zwrócić uwagę, że w przypadku badanych uważających lanie za nieszkodliwe wyższy jest odsetek osób, które nie pamiętają, czy ich dzieci były tak karane. Niewykluczone, że część z nich ukrywa w ten sposób prawdziwą odpowiedź.

TABELA 3

Czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?	Rodzice mający dzieci do 19. roku życia, którzy deklarują, że:		
	ich dzieci dostały kiedyś porządne lanie	ich dzieci nigdy nie dostały lania	nie pamiętają, czy ich dzieci dostały lanie
	w procentach		
Lanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło			
Tak	23	64	13
Nie	4	90	6
Wobec dzieci nie powinno się stosować żadnych kar fizycznych			
Tak	6	87	8
Nie	14	80	6
Ogółem	8	84	8

Fizyczna i werbalna przemoc wobec dzieci współwystępuje z problemami wychowawczymi. Znacznie częściej niż przeciętnie deklarują ją rodzice, którzy twierdzą, że ich dzieci sprawiają kłopoty⁴.

TABELA 4

Czy obecnie któreś z dzieci sprawia jakieś kłopoty wychowawcze?	Rodzice mający dzieci do 19. roku życia, którzy deklarują, że zdarzyło się im (lub osobom, z którymi są/byli w związku):				
	krzyczeć na dziecko	wyzwać dziecko, obrazić je	kpić z dziecka, wyśmiać je	szarpnąć, popchnąć dziecko	zbić dziecko (dać mu lanie)
	w procentach				
Tak	81	7	7	21	22
Nie	53	3	3	5	6
Ogółem	57	4	3	7	8

³ Analizujemy odpowiedzi rodziców mających przynajmniej jedno dziecko poniżej 20. roku życia (N=334).

⁴ Kłopoty wychowawcze deklarują 13% badanych mających dzieci do 19. roku życia.

Do przemocy fizycznej i werbalnej wobec dzieci częściej dochodzi w domach, w których kłótnie i awantury zdarzają się przynajmniej kilka razy w miesiącu, niż tam, gdzie dzieje się to rzadziej lub nie dzieje wcale. W jeszcze większym stopniu są na nią narażone dzieci, w których domach dochodziło do przemocy fizycznej między rodzicami (lub opiekunami)⁵.

TABELA 5

Czy w Pana(i) rodzinie zdarzają się sprzeczki, kłótnie, awantury?	Rodzice mający dzieci do 19. roku życia, którzy deklarują, że zdarzyło się im (lub osobom, z którymi są/byli w związku):				
	krzyczeć na dziecko	wyzwać dziecko, obrazić je	kpić z dziecka, wyśmiać je	szarpnąć, popchnąć dziecko	zbić dziecko (dać mu lanie)
	w procentach				
Tak, przynajmniej parę razy w miesiącu	73	10	12	21	19
Tak, ale bardzo rzadko	61	2	1	4	6
Nie	34	1	1	1	1
Ogółem	57	4	3	7	8

TABELA 6

Występowanie przemocy fizycznej między współmałżonkami/partnerami	Rodzice mający dzieci do 19. roku życia, którzy deklarują, że zdarzyło się im (lub osobom, z którymi są/byli w związku):				
	krzyczeć na dziecko	wyzwać dziecko, obrazić je	kpić z dziecka, wyśmiać je	szarpnąć, popchnąć dziecko	zbić dziecko (dać mu lanie)
	w procentach				
Tak	86	14	11	31	29
Nie	52	2	2	5	5
Ogółem	57	4	3	7	8

Przemoc wobec dzieci częściej niż przeciętnie deklarują mieszkańcy średniej wielkości miast (od 20 000 do 99 000 ludności) oraz wschodniej części Polski. Jeśli chodzi o bicie, wyróżniają się dodatkowo rodzice mający 45 lat lub więcej, z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym lub zasadniczym zawodowym, uczestniczący w praktykach religijnych przynajmniej raz w tygodniu, a szarpanie – mieszkańcy regionu południowego i centralnego. Ankietowani uzyskujący najwyższe dochody *per capita* nieco częściej niż pozostali mówią o obrażaniu i wyśmiewaniu dzieci. Z kolei krzykzenie na dzieci relatywnie często wskazują osoby najslabiej wykształcone i z gospodarstw domowych o niskich dochodach (od 900 zł do 1299 zł). Nie ma istotnych różnic między kobietami a mężczyznami poza taką, że respondentki nieco częściej deklarują, że zdarzyło im się krzyczeć na dzieci.

⁵ Respondentów pytaliśmy o to, czy zostali podczas kłótni uderzeni przez osobę, z którą są (lub byli) w związku, i o to, czy im samym zdarzyło się uderzyć współmałżonka/współmałżonkę lub partnera/partnerkę. Więcej na ten temat w komunikacie CBOS „Przemoc i konflikty w domu”, kwiecień 2019 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

TABELA 7

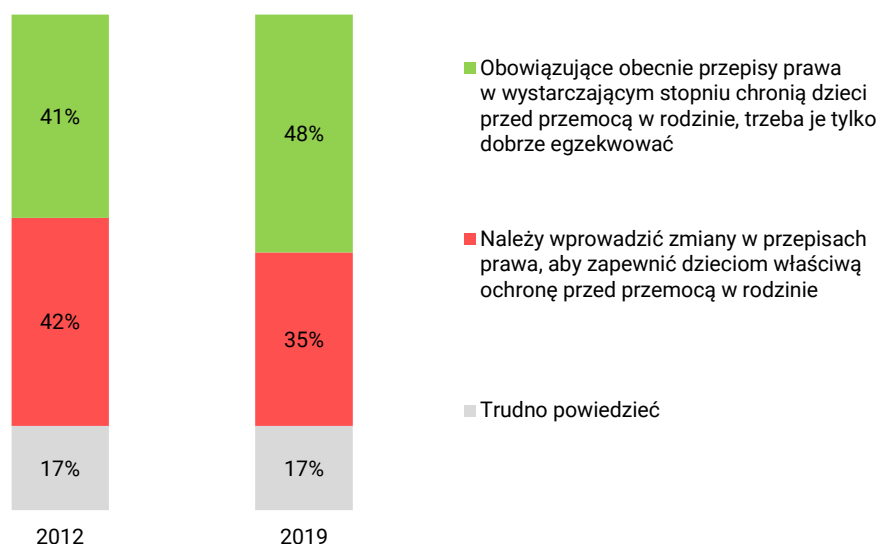
Zmienne		Rodzice mający dzieci do 19. roku życia, którzy deklarują, że zdarzyło się im (lub osobom, z którymi są/byli w związku):				
		krzyżać na dziecko	wyzwać dziecko, obrazić je	kpić z dziecka, wyśmiać je	szarpnąć, popchnąć dziecko	zbić dziecko (dać mu lanie)
		w procentach				
Ogółem		57	4	3	7	8
Płeć	Mężczyźni	54	4	4	6	9
	Kobiety	59	3	3	8	7
Wiek	Do 34 lat	48	2	2	4	3
	35–44 lata	62	5	4	7	5
	45 lat i więcej	56	3	3	10	16
Miejsce zamieszkania	Wieś	56	2	2	4	9
	Miasto do 19 999	47	2	2	2	4
	20 000 – 99 999	63	7	7	15	9
	100 000 i więcej mieszkańców	61	7	5	9	8
Wykształcenie	Podstawowe lub gimnazjalne	67	3	3	10	13
	Zasadnicze zawodowe	49	0	0	3	13
	Średnie	56	6	5	8	8
	Wyższe	60	4	4	8	4
Dochody na jedną osobę	Do 899 zł	66	4	3	6	13
	Od 900 zł do 1299 zł	71	5	5	9	8
	Od 1300 zł do 1799 zł	61	6	1	10	7
	Od 1800 zł do 2499 zł	64	2	2	3	3
	2500 zł i więcej	48	7	11	10	8
Liczba dzieci w gosp. dom. poniżej 18 r.ż.	Jedno	45	4	5	8	7
	Dwoje	69	3	1	7	8
	Troje i więcej	67	5	2	5	12
Udział w praktykach religijnych	Przynajmniej raz w tygodniu	60	4	5	10	12
	1–2 razy w miesiącu	49	3	1	4	7
	Kilka razy w roku	58	3	2	6	4
	Nie uczestniczy	54	5	2	6	2
Makroregion	Centralny	55	3	5	13	5
	Południowy	62	3	0	13	11
	Wschodni	73	9	7	11	21
	Północno-zachodni	51	3	3	3	3
	Południowo-zachodni	51	0	5	5	0
	Północny	58	2	0	0	6
	Województwo mazowieckie	45	5	5	5	10

OCHRONA PRAWNA

Niemal co drugi dorosły (48%) uważa, że obowiązujące obecnie prawo w wystarczającym stopniu chroni dzieci przed przemocą domową, natomiast zdaniem ponad jednej trzeciej (35%) należy je zmienić, po to by zapewnić dzieciom właściwą ochronę. Obecnie przepisy w tym zakresie są oceniane lepiej niż przed siedmioma laty. Warto jako kontekst przypomnieć, że w ostatnich latach były rzecznik praw dziecka Marek Michalak kilkakrotnie apelował do prezesa Rady Ministrów o podjęcie działań nad opracowaniem i wdrożeniem narodowej strategii na rzecz walki z przemocą wobec dzieci, której założeniem byłaby bardziej efektywna ochrona, jednak odpowiedź Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za każdym razem była odmowna, wskazująca, że nie ma takiej potrzeby.

CBOS

RYS. 4. Która opinia jest bliższa Pana(i) poglądom?

Opinie w tej sprawie są w pewnym stopniu związane z postawami wobec kar fizycznych. Obecne regulacje mające na celu ochronę dzieci przed przemocą jako wystarczające postrzegają przeważnie ludzie, którzy uważają lanie za nieszkodliwe, akceptują klapsy i ogólnie dopuszczają kary cielesne. Badani, którzy krytycznie odnoszą się do karania dzieci w taki sposób, są podzieleni w ocenie obowiązującego prawa albo – jak w przypadku osób nieakceptujących klapsów – postulują jego usprawnienie.

TABELA 8

Czy zgadza się Pan(i), czy też nie zgadza z następującymi stwierdzeniami?	Która opinia jest bliższa Pana(i) poglądom?		
	Obowiązujące obecnie przepisy prawa w wystarczającym stopniu chronią dzieci przed przemocą w rodzinie, trzeba je tylko dobrze egzekwować	Należy wprowadzić zmiany w przepisach prawa, aby zapewnić dzieciom właściwą ochronę przed przemocą w rodzinie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Lanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło			
Tak	60	30	10
Nie	43	42	15
Są sytuacje, że dziecku trzeba dać klapsa			
Tak	55	33	12
Nie	37	46	16
Wobec dzieci nie powinno się stosować żadnych kar fizycznych			
Tak	45	43	12
Nie	53	30	17
Ogółem	48	35	17

Ocena prawnej ochrony dzieci przed przemocą zależy od tego, czy badani (lub osoby, z którymi są w związku) stosowali przemoc fizyczną lub werbalną wobec dzieci. Przekonanie, że obecne prawo jest wystarczające, znacznie częściej wyrażają ci rodzice mający dzieci przed 20. rokiem życia, którym zdarzyło się sięgnąć po przynajmniej jedną z form przemocy, takich jak bicie, szarpanie, wyśmiewanie i obrażanie, niż ankietowani, którym się to nie zdarzyło.

TABELA 9

Stosowanie przez rodziców mających dzieci do 19. roku życia jakiegokolwiek formy przemocy fizycznej lub werbalnej (pomijając krzyk)	Która opinia jest bliższa Pana(i) poglądom?		
	Obowiązujące obecnie przepisy prawa w wystarczającym stopniu chronią dzieci przed przemocą w rodzinie, trzeba je tylko dobrze egzekwować	Należy wprowadzić zmiany w przepisach prawa, aby zapewnić dzieciom właściwą ochronę przed przemocą w rodzinie	Trudno powiedzieć
Tak	60	26	15
Nie	45	41	14
Ogółem	47	39	14

W większości analizowanych grup społeczno-demograficznych przeważa opinia, że obecne prawo w wystarczającym stopniu chroni dzieci przed przemocą domową. Stanowisko to częściej zajmują mężczyźni niż kobiety (których opinie w tej sprawie są podzielone), a ponadto częściej niż przeciętnie starsi badani, mający od 55 do 64 lat i ludzie o prawicowych poglądach politycznych. Natomiast przekonaniem, że przepisy należy usprawnić, wyróżniają się badani z gospodarstw domowych o najniższych dochodach *per capita* oraz źle oceniający swoją sytuację materialną. Relatywnie często uważają tak również ankietowani mający od 35 do 44 lat, nieuczestniczący w praktykach religijnych i identyfikujący się z lewicą, jednak we wszystkich tych grupach opinie w tej kwestii są bardzo zróżnicowane.

Stosunek Polaków do fizycznego karania dzieci zmieniał się w ostatnich 25 latach. Od poprzedniego badania, czyli na przestrzeni ostatnich siedmiu lat, przyzwolenie na ich stosowanie znacznie się zmniejszyło. Większość dorosłych, szczególnie tych mających dzieci poniżej 20. roku życia, nie akceptuje kar fizycznych. Jeszcze więcej osób krytycznie odnosi się do stwierdzenia o nieszkodliwości lania. Nadal jednak za dopuszczalny sposób karcenia dzieci – choć świadomość w tym względzie również się zmienia – uważa się klapsy.

Z perspektywy rosnącej dezaprobaty wobec kar cielesnych dość nieoczekiwane wydaje się, że obecne prawo mające chronić dzieci przed przemocą domową częściej niż przed siedmioma laty jest oceniane jako wystarczające, rzadziej natomiast mówi się o potrzebie jego usprawnienia, na którą to wskazują eksperci. Być może przykład Norwegii, który ostatnio jest często przywoływany w mediach w kontekście odbierania rodzicom dzieci przez państwo, powoduje obawy, że bardziej restrykcyjne regulacje zbliżą nas do takiego modelu.

Z naszych badań wynika ponadto, że maleje nie tylko przyzwolenie na fizyczne karcenie, ale również skala bicia dzieci. Ogólnie do jakiejś formy przemocy fizycznej (lanie, szarpanie) lub werbalnej (obrażanie, wyśmiewanie), pomijając krzyczenie, które deklaruje ponad połowa rodziców, przyznaje się jedna siódma mających dzieci do 19. roku życia – częściej do fizycznej niż werbalnej.

Opracował

Michał Feliksiak